

บทที่ 4

ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยได้ศึกษาศักยภาพทางการเกษตรของกลุ่มและได้คัดเลือกตามศักยภาพทั้งหมด 20 กลุ่ม พบว่า มีกลุ่มเกษตรกรที่มีความสนใจในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีจำนวน 2 อำเภอ 3 ตำบล 3 กลุ่มเกษตรกร มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.1 รายชื่อกลุ่มเกษตรกรที่สนใจประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	กลุ่มเกษตรกร
1	สารภี	ทต.ชมภู	กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่น ตำบลชมภู
2	สันป่าตอง	ทต.บ้านแม่	กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์
3	สันป่าตอง	อบต.น้ำบ่อหลวง	เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่

ที่มา: จากการวิจัย

โดยข้อมูลพื้นฐานซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่ทางการเกษตรของตำบล และศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการวิจัย ทั้ง 3 ตำบล จำนวน 3 กลุ่มเกษตรกร มีรายละเอียดของศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร ดังต่อไปนี้

4.1 เทศบาลตำบลชมภู อำเภอสารภี

เทศบาลตำบลชมภู มีเนื้อที่ประมาณ 13.741 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 9,676 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากอำเภอประมาณ 4 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดประมาณ 15 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของตำบลชมภู มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้และภูเขา สภาพดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับการเกษตร ดังนั้นพื้นฐานประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลชมภู ประกอบอาชีพด้านการเกษตร (ปลูกกล้วย) และค้าขายทั่วไป สำหรับอาชีพรอง ประกอบอาชีพรับจ้าง ซึ่งมีทั้งรับจ้างในเขตและนอกเขตเทศบาลตำบลชมภู สำหรับอาชีพเสริมในหมู่บ้าน ได้แก่ เย็บผ้า ปักผ้า และรีดใบตอง เป็นต้น จำนวน

หมู่บ้านในตำบลชมพูมี 9 หมู่บ้าน และ 1 ชุมชน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองป่าสะ หมู่ที่ 2 บ้านพญาชมพู หมู่ที่ 3 บ้านสุพรรณ หมู่ที่ 4 บ้านท่าคันกวาว หมู่ที่ 5 บ้านทุ่งจีเสื่อ หมู่ที่ 6 บ้านบุปผาราม หมู่ที่ 7 บ้านแม่สะลาบ หมู่ที่ 8 บ้านศรีคอนมูล และหมู่ที่ 9 บ้านร่มป่าดอง ส่วนชุมชนพิเศษบ้านต้นหาด จะมี นายอนุพงษ์ ดวงใจ เป็นผู้นำชุมชน ทั้งนี้ตำบลชมพู มีกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่สนใจเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 3 กลุ่ม ทั้งนี้ตำบลชมพู มีกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่สนใจเข้าร่วมโครงการในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน 1 กลุ่ม คือ

กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลชมพู

ฟาร์มใช้ชื่อว่า วังมัจฉาพญาชมพู เป็นทั้งศูนย์เรียนรู้การประมง เริ่มตั้งแต่เพาะพันธุ์ปลา อนุบาลปลา จนถึงออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ และเป็นวิสาหกิจชุมชนด้วย มีสมาชิกทั้งหมด 40 กว่าครัวเรือน ซึ่งทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยมีการทำประมงในระบบอินทรีย์ทั้งหมด ได้แก่ ปลาหมอ ปลานิลดำ ปลานิลแดง ปลาสลิด และกบ ในการเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาจะเลี้ยงด้วยระบบธรรมชาติทั้งหมด มีระบบกรองน้ำ บ่อพักน้ำ และพืชน้ำที่ช่วยกรองสารพิษ ซึ่งส่วนใหญ่จะส่งขายสินค้าแบบแปรรูปเป็นปลาแดดเดียวและปลาต้ม ส่วนกบจะขายเฉพาะลูกกบเท่านั้น สินค้าที่เป็นตัวหลักของกลุ่ม คือ ปลาสลิด

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

จุดแข็งและโอกาส ได้แก่

- 1.1) การทำเกษตรในระบบอินทรีย์แบบครบวงจร
- 1.2) สินค้าเกษตรมีคุณภาพ มีความปลอดภัยสูง โดยต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพทุกครั้งก่อนนำไปจำหน่าย
- 1.3) ในกลุ่มเกษตรกรมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต การตลาด และการแปรรูปสินค้าเกษตร
- 1.4) กลุ่มมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน คอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ
- 1.5) มีตลาดรองรับในการจัดส่งสินค้าเกษตรของกลุ่ม
- 1.6) การตลาดสินค้าของกลุ่มมีการใช้เทคโนโลยี (ระบบอินเทอร์เน็ต, webpage และ social media line) และใช้ในการบริหารจัดการของกลุ่มด้วย
- 1.7) สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐานขั้นปลอดภัย (Safety Level) มาตรฐานการปฏิบัติทางการประมงที่ดี (Good Aquaculture Practice, GAP)
- 1.8) ผู้นำกลุ่มและสมาชิกเกษตรกรมีความเข้มแข็ง และมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

จุดอ่อนและอุปสรรค ได้แก่

1.1) การตลาดมีการแข่งขันกันในพื้นที่สูง ทั้งด้านราคาและปริมาณ

1.2) กลุ่มเกษตรกรยังไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้า ในแต่ละ

รอบการผลิตได้

4.2 เทศบาลตำบลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง

เทศบาลตำบลบ้านแม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสันป่าตอง และอยู่ห่างจากอำเภอสันป่าตองประมาณ 6 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 16.65 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,406 ไร่ ภูมิประเทศส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม จำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลมี 13 หมู่บ้าน ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ตัดเย็บเสื้อผ้า ก่อสร้าง ค้าขาย และรับราชการ ทั้งนี้ตำบลบ้านแม่ มีกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่สนใจเข้าร่วมโครงการในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน 1 กลุ่ม คือ

กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์

กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ ประธานกลุ่ม คือ คุณสมพล ใหม่จันทร์ มีสมาชิก 14 คน ซึ่งปลูกข้าวเหนียวสันป่าตอง 1 ข้าวแดง และข้าวไรซ์เบอร์รี่ เกษตรกรมีความเชี่ยวชาญการปลูก ดูแล และเก็บเกี่ยวข้าว ทางกลุ่มจะมีตัวแทนกลุ่มสลับกันไปเรียนรู้จากหน่วยงานราชการ แล้วนำมาสอนสมาชิกในกลุ่ม ผลผลิตของกลุ่มจะขายส่งไปยังบริษัทเอกชนที่ทำสัญญาร่วมกัน

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

จุดแข็งและโอกาส ได้แก่

1.1) กลุ่มมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจได้

1.2) มีหน่วยงานที่คอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่กลุ่มเกษตรกร

1.3) มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรของกลุ่ม

1.4) สินค้าเกษตรมีความต้องการในระดับประเทศ ในกลุ่มลูกค้ารายใหญ่

(บริษัทเอกชน)

จุดอ่อนและอุปสรรค ได้แก่

1.1) ตลาดสินค้าของกลุ่มเกษตรกรยังไม่มีหลากหลาย

4.3 องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง

ตำบลน้ำบ่อหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสันป่าตอง อยู่ห่างจากอำเภอสันป่าตองประมาณ 8 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 27.3 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 17,116 ไร่ สภาพโดยทั่วไปของตำบลน้ำบ่อหลวง เป็นที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่เป็นภูเขา (เขตป่าสงวน) ประมาณ

ร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวงมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ประชาชนในตำบลน้ำบ่อหลวง มีอาชีพหลักด้านการเกษตรและรับจ้าง แต่อาชีพด้านการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดการเลิกจ้างงานเพิ่มขึ้น ทำให้อาชีพรับจ้างต้องเลิกไป และหันมาประกอบอาชีพการเกษตรหรือหันไปรับจ้างควบคู่กันไป ซึ่งคิดเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดดังนี้ (1) อาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง เฉลี่ยร้อยละ 68 (2) อาชีพรับจ้างอย่างเดียว เฉลี่ยร้อยละ 30 และ (3) อาชีพค้าขายอย่างเดียวและอื่น ๆ เฉลี่ยร้อยละ 2 ทั้งนี้ตำบลน้ำบ่อหลวง มีกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่สนใจเข้าร่วมโครงการในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน 1 กลุ่ม คือ

เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่

เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ มีสมาชิกทั้งหมด 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในแต่ละคน ทั้ง (1) เรื่องโรคของพืช การใช้สารอินทรีย์ และชนิดพันธุ์หอมหัวใหญ่ (2) เรื่องการใช้ปุ๋ยเคมี และ (3) เรื่องการใช้สารเคมี ผลผลิตอยู่ในระดับอาหารปลอดภัย ผลผลิตมีคุณภาพดี ไม่มีกลิ่นที่แรงมาก ผลสวย โดยจะขายส่งให้แก่พ่อค้าคนกลาง รับซื้อหน้าฟาร์ม และขายส่งแก่พ่อค้าตามตลาดนัดทั่วไป

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

จุดแข็งและโอกาส ได้แก่

- 1.1) กลุ่มเกษตรกรมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องโรคพืช การใช้สารอินทรีย์ และชนิดของพันธุ์พืช
- 1.2) มีหน่วยงานที่คอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่กลุ่มเกษตรกร
- 1.3) มีตลาดรับรองสินค้าเกษตรของกลุ่ม
- 1.4) พื้นที่ทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูกพืช และมีปริมาณน้ำ

เพียงพอ

- 1.5) สินค้าเกษตรมีความต้องการในระดับประเทศ

จุดอ่อนและอุปสรรค ได้แก่

- 1.1) อำนาจในการต่อรองพ่อค้าคนกลางยังมีไม่มาก
- 1.2) สินค้าเกษตรมีการแข่งขันกันทั้งในอำเภอและต่างจังหวัด

สรุปแนวทางในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ

1) กลุ่มเกษตรกรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ควรคำนึงถึงระบบการผลิตทางการเกษตรที่เน้นการรักษาสมดุลของธรรมชาติและความหลากหลายของทางชีวภาพ โดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนต่าง ๆ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรมที่อาจเกิดมลพิษในสภาพแวดล้อม เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ดินพืชมีความแข็งแรงสามารถต้านทานโรคและแมลงด้วยตนเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย

2) ควรสร้างกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็งในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ขยายเครือข่ายทั่วทั้งตำบลหรืออำเภอ เพื่อให้เกิดพื้นที่สีเขียว มีดินและน้ำที่สะอาดในการเพาะปลูก พร้อมทั้งมีการควบคุมการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก มีการตรวจสอบภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนมีมาตรฐานที่ดีอย่างต่อเนื่อง

3) การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้องแก่เกษตรกร จากผู้นำกลุ่มหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการเตรียมแปลงปลูก (ดินและน้ำที่ใช้เพาะปลูก) ระบบฟาร์มอินทรีย์ การดูแลพืชด้วยระบบอินทรีย์ในทุกขั้นตอน การผลิตสารชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักชีวภาพ และเทคนิคในการเก็บผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรมีการให้คำปรึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าให้กับกลุ่มเกษตรกรให้มากขึ้น เป็นต้น

4) การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ควรมีมาตรฐานที่รองรับเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค โดยเครื่องหมายหรือตรารับรอง (Participatory Guarantee Systems : PGS) ที่ผ่านการรับรองที่เป็นทางการของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล จากสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements : IFOAM) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่พบได้ในการกระจายสินค้าอินทรีย์สู่ตลาดภายนอกหรือตลาดต่างประเทศ เนื่องจากได้รับการยอมรับร่วมกันของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากลที่รับรองโดย IFOAM ได้จัดทำระบบและกระบวนการเผยแพร่ตั้งแต่ปี 2551 และมีการนำไปใช้ในหลายประเทศ

5) การส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ให้ตรงกับมาตรฐาน และความต้องการของประเทศหรือกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ ซึ่งในปี 2559 กลุ่มในประเทศอาเซียน พบว่า

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีดัชนีความมั่นคงทางอาหารสูงที่สุด รองลงมาคือ มาเลเซีย และ ไทย หากกลุ่มเกษตรกรสามารถพัฒนาสินค้าของตนให้ได้มาตรฐานอินทรีย์ที่มีคุณภาพสูง จะทำให้ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยกว้างขึ้น มีผู้บริโภคที่หลากหลาย และสามารถต่อรองราคาขายสินค้าในท้องตลาดได้

6) การส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีหมู่บ้านอินทรีย์ (Organic Village) ซึ่งเป็นสถานที่รองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์สด / แปรรูป และเป็นแหล่งกระจายจำหน่ายสินค้าของชุมชน โดยสินค้าของเกษตรกรในชุมชนที่จะนำมาวางขายจะต้องมีระบบการเพาะปลูกแบบ PGS และ สินค้าอินทรีย์มีคุณภาพที่ดีและปลอดภัย ซึ่งจะช่วยลดปัญหาในด้านการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ลดปัญหาการแทรกแซงของภาครัฐ ปัญหาพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งยังช่วยให้ผู้บริโภคที่รักสุขภาพมีแหล่งซื้อสินค้าที่มีคุณภาพในราคาที่เหมาะสม

